

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

TÜRK DİLİNİN BUGÜNKÜ MESELELERİ DERS NOTLARI

İsa SARI
www.isa-sari.com

TÜRK DİLİNİN BUGÜNKÜ MESELELERİ

1. İngilizcenin olumsuz etkileri:

- İngilizceden çok sayıda kelime almak.
- İhtiyaçlar neticesinde ortaya çıkan kavramlara karşılık Türkçe kelimeler türetememek.
- İngilizceden çeviri yoluyla kalıp ifadeler almak.

..

Örnek ifade yanlışları

1.

"Irak Savaşı satırbaşlarıyla böyleydi:"

Satırbaşlarıyla yerine *ana hatlarıyla* kelimesi kullanılmalıdır.

2.

"Şimdi, o romantik parçalardan birini dinleyeceğiz."

parça yerine *şarkı* kelimesi kullanılmalıdır.

3.

"Babam elli yedi küsur yaşında idi."

Küsur kelimesi gereksizdir.

4.

"Ne seninle ne de sensiz olmuyordu."

Olmuyordu yerine *oluyordu* fiili kullanılmalıdır.

5.

"Birçok güzeller sevdim."

Güzeller kelimesi yerine *güzel* kelimesi kullanılmalıdır.

6.

"Ne seni ne de kendimi ateşe atamam"

Atamam yerine *atabilirim* fiili kullanılmalıdır.

7.

"Seni nasıl sevdiğimi bir ben bir de Allah bilir."

Bir ben ifadesinden sonra *bilirim* yazılması gereklidir

8.

"Onu görünce çok sevindim, yüreğim ağzıma geldi."

Yüreği ağzına gelmek yerine *ağzı kulaklarına varmak* deyiimi kullanılmalıdır.

9.

"Dışarıdan ithal edilen tütün, ihtiyacı karşılayamadı."

Dışarıdan kelimesi gereksizdir.

10.

"Bu yıl itibariyle elde ettiğimiz kâr, beklenenin üstündeydi."

İtibariyle kelimesi gereksizdir.

11.

"Program süresince bize kapılarını ardına kadar aralayan Halk Bankası çalışanlarına teşekkür ederiz."

Aralayan yerine *açan* kelimesi kullanılmalıdır.

12.

"1925'li yılların moda şarkısıydı"

Doğrusu, "*1925 yılının moda şarkısıydı*" olacaktır.

13.

"Bu kadar yanlış yapmasının nedeni tam okumamasındandır."

Okumamasındandır yerine *okumamasıdır* kelimesi kullanılmalıdır.

14.

"Güzel bir havada denize girip de biraz yüzülünce insan iyice acıyor."

Doğrusu, "*güzel bir havada denize girip biraz yüzünce insan iyice acıyor*" olacaktır.

15.

"Sorunları çözümlmek için neler yapılabileceğini tartıştılar."

Çözümlmek yerine *çözmek* kelimesi kullanılmalıdır.

16.

Kendisine Trafik Hastanesi'nden telefonla bir oğlan çocuğu olduğunu bildirdiler.

Doğrusu, "*kendisine, bir oğlan çocuğu dünyaya geldiği Trafik Hastanesi'nden telefon aracılığıyla bildirildi.*" olacaktır.

17.

"Yeni doğan halamın kızı için bir şarkı istiyorum."

Yeni doğan halamın kızı yerine *halamın yeni doğan kızı* ifadesi uygun olacaktır.

18.

"Almanca dili bilen eleman alınacaktır."

Almanca dili yerine *Alman dili* veya sadece *Almanca* kelimesi kullanılmalıdır.

19.

"Gazi Üniversitesi'ne üç adet profesör alınacak."

Adet kelimesi gereksizdir.

20.

"Eşkâli uzun boylu, esmer yapılı olarak tanımlanan katil tutuklandı."

Doğrusu, "*Uzun boylu ve esmer yapılı olarak tanımlanan cinayet zanlısı tutuklandı*" olacaktır.

21.

"Sağlık raporu için iki resim istediler."

Doğrusu, “Sağlık raporu için iki adet fotoğraf istediler” olacaktır.

22.

“Ürünlerimiz ücretsiz adresinize teslim edilir.”

Doğrusu, “Ürünlerimiz, ücretsiz olarak adresinize teslim edilir” olacaktır.

23.

“Ayşe, bize gönül koydu; iyice bağlandı.”

Gönül koymak deyimini yerine *gönül vermek* kelimesi kullanılmalıdır.

24.

“Sizinle açık ve net konuşuyorum.”

Doğrusu, “Sizinle açık bir şekilde konuşuyorum” olacaktır.

25.

“Gelecek hafta yeni bir dershaneye başvuruda bulunacağım.”

Başvuruda bulunmak fiili yerine *başvurmak* fiili kullanılmalıdır.

26.

“Atıyorum, bu dersten kalırsan tekrar mı yapacaksın?”

Doğrusu, “Farz edelim ki bu dersten kaldın. Dersi tekrar mı alacaksın?” olacaktır.

27.

“Türkiye, puan sıralamasında ABD, İsveç ve Fransa’nın ardından üçüncü oldu.”

Üçüncü yerine *dördüncü* kelimesi kullanılmalıdır.

28.

“Millet Meclisi üye tamsayısının bir fazlası bulunursa hükümet düşer.”

Üye tamsayısı yerine *üyelerin yarı sayısı* ifadesi kullanılmalıdır.

29.

“Köşkün kapıları misafirlere ardına kadar aralandı.”

Aralandı yerine *açıldı* yüklemi kullanılmalıdır.

30.

“Tam yüz kırk dört en güzel renk Filli Boya’da.”

En kelimesi gereksizdir.

31.

“Her gülün kokusu bir başka kokar.”

Başka kokar yerine *başkadır* ifadesi kullanılmalıdır.

32.

“Altı ay sonra bile sağlıklı diş ve dişetleri.”

Bu cümlede mantık hatası vardır. “Dişler, altı ay boyunca hiç fırçalanmasa bile...” gibi bir anlam çağrıştırmaktadır.

33.

“İki kat fazla süt içeren margarin.”

İki kat; ama neye göre?

34.

“Başkası olma, kendin ol
Böyle çok daha güzelsin
Ya gel bana sahici sahici
Ya da anca gidersin.”

sahici sahici ile kastedilmek istenen nedir?

35.

“Asiydim, kardelen çiçeğinden
Bahar toprağına yüzünü süren
Yanıldım, anladım, yanlış serüven
Terk edeceksin.”

Kardelen çiçeğinin toprağı yüz sürmesi ifadesinde mantık hatası vardır.

36.

“Ne kadar zulmetsen de âh etmem sana,
Her iki cihanda gül kana kana.”

Kana kana gülmek olmaz, *kana kana su içmek* olur.

37.

“Hiç unutma, arada bir hatırla.”

Zıtlıktan kaynaklanan bir mantık hatası vardır.

38.

“Birinci geleneksel Fenerbahçeliler yemeğine hoş geldiniz.”

Birinci olan bir yemek *geleneksek* olamaz.

Yanlış yazılan/okunan bazı kelimeler

herkez	→ herkes
domatez	→ domates
yanlış	→ yanlış
yalnız	→ yalnız
kiprik	→ kirpik
şohben	→ şofben
eşortman	→ eşofman
miğde	→ mide
madur	→ mağdur
tasfir	→ tasvir
şevkat	→ şefkat
bilader	→ birâder
birmukabele	→ bilmukâbele
folklor	→ folklor
antreman	→ antrenman
rehavet	> rehâvet ¹ (. -)
rekabet	> rekâbet ² (. - -)
rekaket	> rekâket ³ (. - -)
kabil	→ kâbil ⁴ (- -)
makam	> makâm (. -)
birader	> birâder (. - -)
perakende	> perâkende (. - -)

Okunuşları yakın kelimeler

adem 'yokluk'	âdem 'adam'
adet 'tane'	âdet 'gelenek'
ala 'çok renkli'	âlâ 'pekiyi'
alem 'bayrak'	âlem 'dünya'
Ali 'özel isim'	âli 'yüce'
ama 'fakat'	âmâm 'kör'
aşık 'kemik'	âşık 'seven'
dahi 'bile'	dâhi 'dehâ'
hak 'adalet'	hâk 'toprak'
hakim 'bilge'	hâkim 'yargıç'
hal 'çözme'	hâl 'durum'
hala 'akrab...'	hâlâ 'henüz'
kar 'yağış türü'	kâr 'kazanç'
mani 'ruh hâli'	mâni 'engel'
nar 'meyve'	nâr 'ateş'
nazım 'şiiir'	nâzım 'düzenleyen'
şura 'şu yer'	şûrâ 'meclis'
vakıf 'dernek'	vâkıf 'hâkim'
varis 'hastalık'	vâris 'kalıtçı'
yad 'yabancı'	yâd 'hatırlama'
yar 'uçurum'	yâr 'sevgili'

¹ Vücutta görülen gevşeklik, ağırlık, tembellik.

² Aynı amacı güden kimseler arasındaki çekişme, yarışma, yarış.

³ Kekemelik, pepemelik.

⁴ Olabilir, mümkün.

Kelime Havuzu

mağdur⁵ tedirginlik⁶ makûs⁷ prestij⁸ intibah⁹
rehavet¹⁰ tafra¹¹ nostalji¹² histeri¹³ fütur¹⁴ ceht¹⁵
heder¹⁶ empoze¹⁷ nekes¹⁸ fevri¹⁹ müstesna²⁰
müverrih²¹ tezhip²² empati²³ nüsha²⁴

1.

"İçinde, çocukluk günlerinin en uzak _____ sı
kıpırdanmaya başlamıştı."

2.

"Fransa'nın eski _____ ini kazanması ve
büyük devlet olması için hiç değilse 1789'da ilan
ettiği esaslara bağlı kalması gerekir."

3.

"Bu hal böyle devam ederse hepimiz topyekun bir
içtimaî _____ buhranı içinde kıvranmaya
başlayacağız."

4.

"Dünya haritasından koca bir kıtayı silip süpürmeye
hazırlanıyormuşçasına _____ lı bir tavırla,
rakamı defterinden kazıdı."

5.

"Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin _____
tarihini de yendiniz."

6.

"Matbaanın icadından önce istinsah yoluyla
çoğaltılan kitaplarda _____ sanatının en
güzel örneklerini bulmak mümkündür."

⁵ Haksızlığa uğramış (kimse), kıygın

⁶ Tedirgin olma durumu

⁷ Uğursuz, kötü

⁸ Saygınlık, itibar

⁹ Uyanma, uyanış

¹⁰ Yorgunluk, tembellik

¹¹ Kendisini olduğundan büyük gösterip

böbürlenme, yüksekte atma

¹² Geçmişte kalan güzelliklere olan özlem duygusu

ve bu duygunun baskın bir duruma gelmesi,

geçmişseverlik, gündedün

¹³ Duyu bozuklukları, türlü ruh karışıklıkları,

çırpınma, kasılmalar ve bazen inmelerle kendini

gösteren bir sinir bozukluğu, isteri.

¹⁴ Bezginlik, umutsuzluk, usanç

¹⁵ Çaba, çabalama

¹⁶ Karşılığını alamama, boşa gitme, ziyan olma

¹⁷ Dayatılmış

¹⁸ Cimri

¹⁹ Birdenbire, düşünmeden yapan

²⁰ Benzerlerinden üstün olan, benzerleri az bulunan

²¹ Tarih yazan kimse, tarihçi

²² 1. Yazma kitaplarda, sayfaların yaldız ve boya ile

bezenmesi, yaldızlama 2. Süsleme, bezeme

²³ Duygudaşlık

²⁴ Birbirinin tıpkısı olan yazılı şeylerin her biri

7.
"Bu acı hadisenin bir _____ devresine
girmemize vesile olmasını dilerim."
8.
"O gün akşama kadar hiç _____ gelmeksizin
çalıştı."
9.
"Her şeyin temrini olduğu gibi, hakikati seçmenin de
hayli uzun bir eğitime ihtiyacı vardır. Bu, ancak
öğrenmek, bilmek ve tanımak _____ ile
elde edilebilir."
10.
"Yaz gelince şehirlilerde bir _____ tır başlıyor."
11.
"Sağlıklı sosyal ilişkiler kurmanın temel şartlarından
biri, hiç şüphesiz, kendimizi karşıımızdakilerin yerine
koymak, yani _____ yapmaktır."
12.
"Öfkeden deliye dönen genç adam, bu kadar
_____ davranmaması gerektiğini bile
düşünemiyordu."
13.
"Onun gibi nadir yetişen, müstesna bir akıl ve enerji
kaynağının kendi kendini _____ etmesine
üzülüyoruz."
14.
"Hakikatlerin söylenmesine set çekecek bir
_____ ve uyuşukluk devresi açmakta memleket
için fayda bulunduğu asla kânî değilim."
15.
_____ ev sahibi, mutfak masrafını azaltmak
endişesi ile aşçıbaşına sormuş: "Aşçıbaşı, çevriş
yağı ile pilav olur mu?" Aşçıbaşı cevap vermiş:
"Olmasına olur efendim; ama yenmez!"
16.
"Verdiği eserleri ve ortaya koyduğu fikirleri ile Ali Şir
Nevâyî'nin Türk edebiyatı içinde _____ bir yeri
vardır."
17.
"Halk üzerinde beşer üstü bir hüküm sürmek isteyen
hoca sınıfının muttasıl, 'günah' çalışmaları da onlara
kapalı ve tasalı bir hayat _____ etmiştir."
18.
"Eski yazma eserlerin birden fazla _____ sı
vardır."
19.
"Temenni ederiz ki TBMM bu _____
öğretmenleri de şefkat kanadının altına alsın."
20.
"Türk tarihini yeniden yazacak olan araştırmacılar,
tanınmış _____ lerin eserlerine müracaat
etmelidir."